

DROGA, UMETNOST, KRIMINAL

Miroslav Ivanović
Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd

U radu se razmatra mesto droge u umetnosti i u kakvom je ovo odnosu prema kriminalizaciji upotrebe droga. Na primeru kolumbijskih narko-telenovela, vidimo da društveni kontekst određuje stav prema drogama. Autor pokazuje da su kriminalizacija i normalizacija droge u tesnoj vezi s tim da li su društva potrošači ili proizvođači droge. Daje se osvrt i na našu situaciju, kao i svetske trendove po ovom pitanju.

KLJUČNE REČI: droga / umetnost / kriminal / normalizacija droge / kriminalizacija droge

Određeni društveni fenomeni, mada osuđivani od društva i smatrani kriminalnim delima, često su predmet umetničke obrade. Setimo se tako slavni dela kao što su "Zločin i kazna" i "Braća Karamazovi" Dostojevskog, Šekspirov "Hamlet" i brojna druga dela koja kao centralnu temu imaju kriminalni čin i sudbinu junaka povezanih s ovim činom. Danas se tema kriminala još više eksploatiše kako u istinskoj umetnosti, tako i u pseudo-umetnosti i sadržajima koji su usmereni ka medijskoj pažnji, masovnoj zabavi, ili jednostavno imaju za cilj ostvarenje novčanog profita. Droga i kriminal povezan s drogom postaju veoma prisutna tema u umetničkoj produkciji i medijskim sadržajima. Ovo je naročito slučaj poslednjih par decenija, dakle s kraja prošlog veka i početkom ovoga.

Droga nije bila ranije uobičajena tema u umetničkim delima. O njoj se pisalo i ranije, ali daleko od toga da je bila široko prisutna. Ona se pominje i kod Bodlera, i kod Tomasa Mana, i kod drugih velikih umetnika, međutim to je bilo sporadično i relativno retko. Bez sumnje, razlog leži i u tome što droga nije bila masovno prisutna u društvu. Ona se vezivala za

slobodnije profesije i bila je ograničena na više društvene krugove. Danas je droga raširena u svim društvenim slojevima i postala je široko prisutan fenomen u društvenom životu.

Čak i kada je droga postala prilično omasovljena, sadržaji vezani za nju i uzimanje narkotika i narkomana za predmet umetničke obrade bili su u nekom smislu tabu. To se može i razumeti. Javni moral diktira šta je poželjno, a šta ne, za prikazivanje. Na primer, do pre nekoliko decenija prikazivanje scena sa obnaženim ljudskim telom, kao i onih povezanih sa ljudskom seksualnošću, smatralo se nedoličnim. Pribegavalo se cenzuri, a ona još uvek postoji u mnogim zemljama sveta. Međutim, s liberalizacijom javnog morala, društveni stav se menja i ono što je nekad bilo nezamislivo u literaturi ili na filmu, danas je široko prisutno. A da ne govorimo o takvim fenomenima kao što je pornografija, koja se zabranjivala a dela povezana s njom su potpadala i pod krivični zakon.

Droga je prošla isti put poput prikazivanja ljudske seksualnosti u umetnosti ili čak pornografije. Na nju se gledalo kao na kriminalizovan fenomen, isključivo u negativnom kontekstu. Nije čak dolazilo u obzir da to bude predmet umetničke obrade, a sada je i ovogodišnji nobelovac, Patrik Modiano, uzima za regularnu temu.¹ Štaviše, tema droge, trgovine drogom i narkomanije postaju ekskluzivne teme posebno formiranog žanra koji se naziva narko-telenovelama (narco-telenovelas). Ovaj žanr je nastao i razvija se u poslednjoj deceniji u Latinskoj Americi, naročito Kolumbiji i Meksiku.

TEMATIKA DROGE U NOVIJOJ UMETNOSTI I SOCIJALNI KONTEKST

Do pojave latinoameričkih televizijskih serijala, monopol na ovu vrstu tematike imala je uglavnom holivudska produkcija. U ovoj produkciji se odslikava oficijelni diskurs prema kom su narko-trgovci, narkomani i ljudi involvirani u poslove oko droge prikazivani kao oličenje zla. To nije čudno i sasvim je prirodno sa stanovišta jednog društvenog konteksta zemlje, u ovom slučaju SAD, koje su najveći konzument narkotika.

Upravo društveni kontekst menja perspektivu posmatranja. Kada je reč o latinoameričkim državama, zemlje kao što su, na primer, Bolivija ili Meksiko, jesu veliki proizvođači ili tranzitna područja droge prema bogatijem i razvijenijem svetu (SAD i Zapadna Evropa). Iz perspektive proizvođača i trgovaca drogom stvari se sasvim drugačije posmatraju. Za njih je droga,

---

¹ Videti njegov roman, "U kafeu izgubljene mladosti", Stubovi kulture, Beograd, 2014.

proizvodnja i trgovina njome, često uslov opstanka ili način da se poboljša društveni status. Upravo ovakav društveni kontekst, koji se odslikava i u novijoj umetnosti s tematikom droge, proizvodi posve drugačiju umetničku produkciju i recepciju ove u širokim masama.

Ovde ćemo se osvrnuti upravo na ovu latinoameričku produkciju koja je još nepoznata našem gledaocu, ali s obzirom na uspešnost raznih televizijskih serijala kod nas, nije isključeno da ćemo ih gledati u dogledno vreme. Najpoznatije i najuspešnije, mereno gledanošću, jesu sledeće narko-telenovele *Sin tetas no hay paraíso*, *El Cartel*, *El Capo*, *Las muñecas de la mafia*, *Rosario Tijeras* i *Escobar, el patrón del mal*. Serijali *El Cartel* i *El Capo* se bave tematikom koja je preuzeta iz stvarnih događaja, a likovi se lako prepoznaju. Ove druge telenovele *Sin tetas no hay paraíso*, *Las muñecas de la mafia* i *Rosario Tijeras* su orijentisane na fiktivne likove, ali koji odražavaju latinoameričku stvarnost. Poseban slučaj je narko-telenovela *Escobar, el patrón del mal* koja za tematiku ima život poznatog narko-bosa Pabla Eskobara, koji je bio svetski poznat.²

Likovi koji se pojavljuju u ovoj produkciji, bilo da su fiktivni, stvarni ili prikriveno stvarni, ne prikazuju se u negativnom svetlu. Oni su prikazani često sa simpatijama ili respektom, što odražava opšti stav latinoameričkih masa prema narkotrgovcu. (Narkotrgovca je potrebno shvatiti u najširem smislu kao bilo koga ko je involviran u proizvodnju i trgovinu drogom, bilo da je proizvođač, organizator proizvodnje, sitniji diler ili krupan bos nekog od kartela.) "U slučaju narko-telenovela (...) radi se o "pogledu" na trgovca drogom i na posao kome se posvećuje iz jedne alternativne perspektive, nasuprot demonizaciji takvog lika u oficijelnom diskursu, i bliža je benevolentnoj predstavi ovog sižea koja vlada među masama."³

Kakav je društveni kontekst u latinoameričkim zemljama? Pre svega, to su zemlje s izraženim siromaštvom. Ovo se odnosi na gotovo sve zemlje ovog kontinenta, kao i na Kolumbiju i Meksiko. Premda imaju veliki potencijal u resursima, socijalne razlike su zaoštrene što proizvodi dodatne socijalne frustracije. S jedne strane postoje malobrojniji pojedinci i klase koji raspolažu ogromnim bogatstvom, a s druge strane siromašni slojevi stanovništva koji jedva preživljavaju. Budući da ekonomije tih zemalja nisu potentne,

---

² Za šire upoznavanje sa sadržajem ovih novela, kao i tezama koje se razvijaju o ovoj problematici, moći će se uskoro videti kod nas iz članka autorke: Diana Palaversich, "La seducción de las mafias. La figura del narcotraficante en la narcotelenovela colombiana". Ovaj rad sam dobio od autorke u rukopisu, a pojavio se u prevodu na srpski u časopisu "Treći program".

³ Palaversich, D. *Isto*.

mogućnosti zarade su limitirane. Kada se tome doda da obrazovanje takođe nije jednako pristupačno svim slojevima stanovništva, mogućnosti vertikalne socijalne pokretljivosti veoma su ograničene.

U ovakvoj socijalnoj situaciji pojavljuju se narko-trgovci kao posebna kategorija stanovništva u ovim zemljama. Oni brzo bivaju prepoznati kao osobe koje su uspele da preskoče socijalne barijere i zahvaljujući novcu stečenom trgovinom drogom, postaju imućni i uvaženi građani. Kao takvi, oni postaju model i ideal za mnoge mlade iz siromašnih slojeva. Dolazi do identifikacije s njima, oni dobijaju status fanova, oni su objekat divljenja i zavisti.

Sasvim drugačiji stav prema narko-trgovcima imaju ljudi u zemljama blagostanja. Za njih su oni ljudi podzemlja, njima nije otvoren pristup u više i srednje slojeve društva, barem ne javno. Kod nas je situacija nejasnija i zamršenija. Oficijelno, sve povezano s drogom se osuđuje, u skladu s oficijelnim diskursom. Međutim, narko-trgovci su uvažavani u jenom delu srpskog "džet-seta", to jest ljudi koji raspolažu određenim novčanim statusom, ali ne i kulturnim. To su ljudi sa estrade, preuzetnici koji su stekli određeno bogatstvo, sumnjivi političari, sitni glumci, zabavljači i slični, koji se međusobno viđaju s ciljem manifestacije svog društvenog uspeha.

Vratimo se latinoameričkim serijama da bismo videli kako se u njima prikazuje lik trgovca drogom i kakva je recepcija ove produkcije među širokim slojevima stanovništva. U nekim serijama se lik trgovca drogom romantizuje i on se predstavlja kao Robin Hud modernog doba. Veličaju se sikariosi (profesionalne ubice), a ženski likovi su ili romantizovani te se pojavljuju i žene sikariosi(ce), ili su to likovi bliži stvarnosti, to jest devojke koje teže društvenom uspehu tako što će postati devojke ili žene narko-trgovaca. Ovo je posebno istaknuto u serijalu *Sin tetas no hay paraíso* gde je san devojaka da ugrade silikone i tako zadobiju naklonost narko-trgovaca. Očigledno da u ovakvom društvenom miljeu prepoznamo i elemente naše stvarnosti.

Poseban slučaj je telenovela o Eskobaru, realnom narko-bosu koji je došao do vrhunca društvenog uspeha, imao je pristup u najviše državne strukture i pretendovao da osvoji i političku moć. Serija prati njegov uspon iz siromašne porodice do vrhunaca društvenog uspeha, pa sve do njegovog pada kada je napušten i sam, skrivajući se i bežeći, konačno pao kao žrtva specijalaca kolumbijske policije. Serijal je rađen u produkciji dvoje ljudi koji su bili indirektni žrtve Eskobara, to jest sestričine i sina ljudi koje je likvidirao Eskobar. To su bili predsednički kandidat Galan i urednik vodećeg lista "El Espektador", Kanoa. Ovo je trebalo da garantuje da će

serijal biti objektivan i da će osuditi Eskobara kao kriminalnu pojavu i društveno zlo.

Međutim, uprkos namerama producenata, serija je pobrala aplauze publike a lik Eskobara, naročito. Da bi se ovo shvatilo, potrebno je znati da je delatnost narko-trgovaca u Latinskoj Americi specifična u poređenju s ostalim svetom. Ovde su se narko-trgovci pojavili kao ekonomski preduzetnici i zaštitnici obespravljenih i siromašnih slojeva stanovništva. Oni su svoje ogromne zarade ulagali u izgradnju stanova za siromašne, davali su pomoć najsiromašnijima i nemoćnima, a takođe su pokrenuli određenu ekonomsku aktivnost nudeći novac drugima da započnu sitan biznis. Ovakav društveni kontekst je sasvim nezamisliv u drugim delovima sveta. Čak i kada se novac stečen trgovinom drogom ulaže u ekonomiju i dobra, to je uvek prikriveno i daleko od javnosti.

Ako latinoamerički društveni kontekst uporedimo s našim, zapazićemo da je i kod nas bilo ulaska narko-novca u legalne tokove, ali sve se to odvijalo obavijeno velom tajnosti i preko posrednika, obično finansijskih znalaca i advokata. Time je očuvan oficijelni diskurs o drogi kao opasnosti i narko-trgovcima kao oličenju zla. Jedan od razloga svakako leži i u asimetriji između naše zemlje kao potrošača narkotika i zemalja proizvođača. A i nivo društvenog bogatstva ide nam u prilog. Postavlja se pitanje dokle ćemo ostati u ovom statusu, i nećemo li i mi skliznuti u scenario latinoameričkih zemalja?

Sve ove serije romantizuju lik narko trgovca kao društvenog odmetnika čija je paradigma Robin Hud.⁴ Ovakva mitologija o društvenom odmetniku nije novost, ona je bila prisutna i kod drugih naroda, na primer u Italiji, u oblasti Mediterana uopšte, a i kod nas. Kod nas to su hajduci i uskoci koji napadaju bogate i dele sirotinji. Nije čudo što su serijali koji su u pozadini imali ovakvu mitologiju uspeli da nađu put do širokih masa koje se u Latinskoj Americi osećaju obespravljenim i lišenim realnog učešća u društvenoj moći i bogatstvu. Priča o mladim i siromašnim momcima koji preko noći postaju bogati i uvažavani ispunjava snove i želje miliona siromašnih građana koji žive na ivici opstanka vodeći surov život za preživljavanje.⁵

---

⁴ U pomenutom članku D. Palaveršić ističe dve mitologije koje se vezuju za lik narko-trgovca, jedna je gore pomenuta mitologija o društvenom odmetniku, a druga, ništa manje značajna, jeste ona o narko-trgovcu kao preduzetniku. Dok je prva okrenuta starim arhetipovima, ova druga je tipični proizvod novog vremena i ideologije liberalnog kapitalizma.

⁵ Videti kod, Godoy, J.A.S., "Procesos de institucionalizacion de la narcocultura en Sinaloa", 2008.

Osim toga, treba imati u vidu širinu društvenog konteksta koji je zahvaćen drogom i svime što je prati u ovim zemljama. Novac stečen proizvodnjom i preprodajom droge bio je legalizovan preko Nacionalne banke Kolumbije tokom sedamdesetih godina. Ovakav novac je takođe korišćen u ekonomskim investicijama u ovim zemljama o čemu već postoji obimna literatura. Narko-trgovci su organizovali socijalnu zaštitu siromašnih slojeva stanovništva. Jedno vreme su imali dostupa državnim institucijama i praktično sve do objave rata protiv droga, što se u ovim zemljama dogodilo osamdesetih godina, bili su legalno inkorporirani u društveno telo ovih zemalja.

I posle objave rata drogama, sve ove aktivnosti i dalje prate ova društva s drugačijim predznakom. U Meksiku se tako odvija pravi građanski rat u trouglu borbe između različitih narko-kartela i treće strane, policije i čak vojske meksičke države. I u drugim državama ovog kontinenta rat protiv droga ima drastične razmere koje se ne mogu upoređivati sa policijskim akcijama evropskih zemalja ili SAD. Za stanovnike siromašnih latinoameričkih država, proizvodnja koke i drugih narkotičkih biljaka je često jedina mogućnost da se ostvari prihod za održanje života. Tek na vrhu piramide su enormni bogataši kao što je bio Pablo Eskobar.

I drugi aspekt mitologije, narko-trgovac kao preduzetnik u modernom kapitalističkom svetu, dobio je svoju predstavu i izraz u ovoj umetničkoj produkciji, kao i odgovarajuću recepciju u širokom gledalačkom auditorijumu. Zaista, organizaciona struktura velikih narko-kartela podseća na velike međunarodne industrijske i uopšte ekonomske korporacije. Od kada je poznati časopis Forbs na listu svetskih bogataša uvrstio i ljude koji su svoje bogatstvo stekli trgovinom drogom, ovaj mit o narko-trgovcu kao preduzetniku počeo je da se učvršćuje u svesti običnih ljudi, ali i istraživača u ovoj problematici.

Tako su mnogi istraživači počeli da prave analogije između kapitalističkog preduzetnika i narko-trgovaca, velikih kapoa raznih kartela i organizacija za trgovinu drogom. Osobine koje se tradicionalno pripisuju kapitalističkom preduzetniku, kao što su inovativnost, spemnost da se preuzme rizik, liderske sposobnosti, autonomnost, analitičke sposobnosti itd., pripisuju se i organizatorima trgovine narkoticima. "Te iste karakteristike se ogledaju kod mnogih likova narko-telenovela, kao što su Pedro Pablo (*El Capo*); Braulio (*Las muñecas de la mafia*); Fresita, Apolinar Santilja i Don Oskar (*El Cartel*); El Papa i Adonis (*Rosario Tijeras*); Eskobar, braća Motoa i El Mariači (*Escobar, el patrón del mal*). U *El Capo*, na primer, Pedro Pablo Leon Haramiljo i njegov prijatelj Aristobulo Venegas, se prikazuju kao vešti preuzetnici koji koriste nove mogućnosti na međunarodnom tržištu droge, i koriste ih u vlastitu korist, ubrzo

postajući glavni opskrbljivači kokainom severnoameričkog tržišta i, na kraju, najbogatiji ljudi Kolumbije.”⁶ Tako se uporedo sa širenjem ideologije liberalnog kapitalizma, širio i mit o narko-trgovcu kao preduzetniku.⁷

Iako je zvanični diskurs proizvodio sliku o narko-trgovcu kao čoveku sa dna društvene lestvice, kao kriminalcu, narko-telenovele im pridaju značenje samostalnih preduzetnika. Na taj način ih uklapaju u sistem vrednosti neoliberalnog kapitalizma i oni ovde simbolizuju ljude koji se ne mire sa svojim socijalnim položajem, već uspevaju da se uzdignu visoko na društvenoj lestvici zahvaljujući svojim sposobnostima, inicijativi i preuzimanju rizika. Oni su oličenje američkog sna i na taj način ovi serijali smanjuju distancu između narko-trgovca, kriminalca, s jedne strane, i uspešnog biznismena, s druge. Tako se sve dovodi u harmoniju sa novom svetskom ideologijom, iako je ovo očigledno podeljena svest – zapravo je nemoguće istovremeno gledati na narko-trgovca i kao na kriminalca i kao na preduzetnika.

"NORMALIZACIJA" I KRIMINALIZACIJA DROGE

Mediji kao i umetničko izražavanje, s jedne strane odražavaju društveni kontekst i društvene poglede, a s druge strane takođe proizvode i oblikuju društveni kontekst a pogotovo društvene stavove. To se događa i u slučaju droge. U većini zemalja mediji su uglavnom izražavali oficijelni stav. S proklamacijom "rata protiv droga", koji su nametnule SAD, ova retorika, kao i umetničko i pseudoumetničko izražavanje, uglavnom su insistirali na kriminalizaciji droga i ratnoj retorici.⁸ Tipično za holivudski film je scenario u kome mlada osoba upada u zamku narko-dilera, a hrabri policajac rešava stvar. Ovde je jasna podela, s jedne strane su dobri i zakon, s druge strane su zli i droga, to jest narko-trgovci, narkomani i umešani u ovakve prijavne poslove.

U zemljama velikim konzumentima droge, ovakav stav je dominirao. Droga kao tema i život oblikovan oko nje mogao je dobiti i neutralan ili čak pozitivan status, ali to je bilo vezano za subkulture i "underground" umetnost. To nije ulazilo u *mainstream*. S pojavom narko-telenovela, stvari su se promenile, jer se ovi serijali prikazuju na glavnim kanalima kolumbijske ili meksičke televizije, oni su praćeni od velikog dela nacije, a

---

⁶ Palaversich, D. U istom članku u rukopisu. Prevod sa španskog, moj.

⁷ Videti na primer, Castells, M., *End of Millennium*, Bluckwell Publishers, naročito poglavlje 3.

⁸ Videti, Nadelmann, E. "Drugs", *Foreign Policy*, No. 162 (Sep. - Oct), pp. 24-26, 28,30., naročito str. 26.

ne od strane marginalnih grupa. Isto tako, ovakvi medijski sadržaji postaju predmet ozbiljnih publicističkih, pa i naučnih analiza. Na taj način droga i narkomanija postaju "legitimni" objekti umetničke i medijske obrade. To nazivam "normalizacijom" droge, nasuprot kriminalizaciji. To ne znači da se sada nezakonite radnje smatraju zakonitim, već da droga i sve što je prati postaje uobičajeni objekat koji više nije tabu. Na taj način slabi ratna retorika, a sa njom se menjaju i stavovi stanovništva prema ovom društvenom problemu.

Ovakvo omekšavanje stavova u zemljama konzumentima dovelo je do toga da se narkomanija počela prvenstveno smatrati bolešću zavisnosti, a to je odvelo dalje do medikalizacije problema. Medikalizacija problema znači da je potrebno zakonsku regulativu i delatnost socijalnih službi saobraziti primarnom cilju – smanjiti broj zavisnika i navoditi postojeće narkomane da se podvrgnu lečenju i resocijalizaciji. Isto tako, pošlo se na smanjenje štete koje izaziva konzumacija droge. Pre svega porast zaraznih bolesti kao što su AIDS i hepatitis S. Naravno i medikalizacija nije savršen odgovor na problem. Pre svega, daje se prevelika uloga medicinskim radnicima, čak monopol o odlučivanju u nekim stvarima koje se tiču društva u celini. "Takođe se zna da konzumiranje, nasuprot zavisnosti, ne spada u nadležnost medicinskog tretmana. (...) Produbljuje se jaz između ekspertize i društvenog zahteva, ali se istovremeno ova ekspertiza traži više nego ikad, i pored toga što njena legitimnost delimično potiče od tradicionalne koncepcije medicinskog autoriteta."⁹

Medikalizacija droge je nadalje vodila do današnjeg stanja gde se sve više čuju glasovi za legalizacijom droge. Uglavnom se to odnosi na takozvane lake droge kao što je marihuana. Kao što Kopelova ističe, dovoljno je da medicinski radnici kažu kako marihuana ima i kurativna svojstva, i to odmah pokreće lavinu stavova u suprotnu stranu. Jasno je da mediji i medijski sadržaji bitno oblikuju javno mnjenje.

Ali, za razliku od javnog mnjenja evropskih zemalja i javnosti SAD, opšte raspoloženje u zemljama proizvođačima, kao što su Kolumbija, Avganistan, ili zemlji velikog tranzita droge, kao što je Meksiko, nije nikada bilo pod jakim uticajem strategije "rata protiv droga". To je i razumljivo, jer su kao proizvođači bili zainteresovani za svoj proizvod i zaradu. Osim toga, s obzirom da u nekima od ovih zemalja uticaj modernizacije još nije toliko jak, mogućnosti oblikovanja javnog mnjenja putem medija su manje.

---

⁹ Coppel, A., "Drogues et medicalisation" *Entre expertise et demand social, Multitudes*, 2011/1 No 44, p78-84. D01:10.3917/mult.044.0078

Kao što smo videli na primeru kolumbijskih narko-telenovela, javno mnjenje listom deli simpatije prema liku narko-trgovca. To nije tek puki umetnički senzibilitet, već ovakav stav prema imaginarnom svetu telenovela odražava stvarni stav prema akterima konkretnog društva. U tom smislu, u nekim zemljama termin "normalizacija" bi bio neadekvatan. Kod njih suprotni termin kriminalizacije nikada nije bio zaživeo u meri u kojoj je to slučaj sa modernim svetom, gde bi trebalo i nas ubrojati.

Nasa umetnička scena nije nikada, s obzirom na tematiku droge, dostigla nivo koji bi ozbiljnije skrenuo pažnju javnosti. Poslednje decenije, dve, tematika droge kod nas se susreće na filmu i u takozvanoj "prljavoj" književnosti. Premda ova dela nisu stekla neki ozbiljniji ugled, opšti utisak koji proizvode jeste da su u početku tretirala predmet droge prvenstveno u negativnom kontekstu. Na filmu, to je uglavnom odjek našeg takozvanog "crnog talasa". Kao što je "crni talas" uzimao za tematiku likove i situacije sa dna društvene lestvice, i u našem novijem filmu imamo temu droge uglavnom u sličnom socijalnom kontekstu, opet vezano za marginalne grupe ili ljude pogođene socijalnim nedaćama.

Slično je i u književnosti. Ovde nemamo velike egzistencijalne teme gde bi se droga pojavila kao prateći i nesuštinski elemenat, kao kod Tomasa Mana gde umetnik uzima drogu. Ali, taj umetnik pripada višim ili srednjim socijalnim slojevima i nije u vezi s marginalnim niti kriminalnim miljeom. U našoj novijoj književnosti, to je sve u vezi s marginalnim slojevima, kriminalnim grupama, ljudima pogođenim nemaštinom, potragom za boljim životom i, u ratnim devedesetim i posleratnim godinama, u vezi s ljudima koji su pogođeni ratom.

U čisto umetničkom pokušaju, kod nas nema previše autentičnosti, to je pokušaj da se holivudski model prenese na naše tle. A u književnosti, kopiranje zapadne, uglavnom američke književnosti, koja za tematiku ima marginalne grupe i sl. I sam opšti trend takođe ide prelaznom linijom od kriminalizacije do normalizacije droge. Daleko od toga da su narko-trgovci prikazani u pozitivnom svetlu, ali droga postaje nešto što je sastavni deo i našeg društvenog miljea. Ona više ne izaziva zgražanje ili strah. Nameće se utisak, da za razliku od latinoameričkih serijala, naši pokušaji obrade tematike droge nisu autentični, a s druge strane, i društveni kontekst kod nas nema u centru pažnje problem droge kao što je slučaj u nekim zemljama Latinske Amerike.

Da zaključimo. Tematika droge je u umetničkoj obradi u svetu doživela kako različite izražaje, tako i različite recepcije. Ovo je prvenstveno uslovljeno, po našem mišljenju, društvenim kontekstom u kom se susrećemo s drogom. Suštinski, to zavisi u dobroj meri s koje strane droge stoji pretežno zemlja u

celini, da li je potrošač ili proizvođač. Kao što je pokazala ubedljivo ovde citirana autorka, Palaveršić, u kolumbijskom društvenom kontekstu recepcija pomenutih serijala pre naginje simpatijama prema narko-trgovcu, nego njegovoj osudi.

S obzirom na opšte trendove globalizacije i unifikacije čovečanstva, i mi ćemo se sve više suočavati s ovom problematikom, a ona će, po svemu sudeći, zauzimati sve više prostora u našoj umetničkoj, a pogotovo pseudo-umetničkoj produkciji. Verujem da će se tren od kriminalizacije ka normalizaciji droge nastaviti i dalje kod nas.

LITERATURA

- (1) Castells, M. (2010) *End of Millennium*, Bluckwell Publishers
- (2) Coppel, A. (2011) "Drogues et medicalisation" Entre expertise et demand social, *Multitudes*, 2011/1 No 44, p78-84.
DOI:10.3917/mult.044.0078
- (3) Godoy, J.A.S. (2008) "Procesos de institucionalizacion de la narcocultura en Sinaloa", 2008.
- (4) Modiano, P. (2014) *U kafeu izgubljene mladosti*, Stubovi kulture, Beograd, 2014.
- (5) Nadelmann, E. (2009) "Drugs", *Foreign Policy*, No. 162 (Sep. - Oct), pp. 24-26,28,30.
- (6) Palaversich, D. (2014) "La seducción da las mafias. La figura del narcotraficante en la narcotelenovela colombiana". (rad u rukopisu)

DRUGS, ART, CRIME

This paper discusses the place of drugs in the arts and in what relation it is to the criminalization of drug use. In the case of Colombian drug-telenovela, we see that the social context determine the attitude towards drugs. The author shows that the criminalization of drugs and normalization are closely related to whether societies are consumers or producers of drugs. Provides a review of our situation, and world trends in this regard.

KEYWORDS: *drugs / art / crime / normalization of drugs / criminalization of drugs*